

КІБЕРДИПЛОМАТІЯ: ВІД ФЕНОМЕНУ ДО ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Непочатов Данило Олександрович

аспірант 1-го року підготовки групи 9.10.291.000.24.1 кафедри міжнародних відносин і політичної філософії, ННІ міжнародних відносин
Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця
danylo.nepochatov@hneu.net

Традиційно вважається, що дипломатія є одним із інструментів зовнішньої політики держави для ведення нею офіційних двосторонніх або ж багатосторонніх відносин між суверенними державами [8]. Ці відносини, зокрема, можуть відбуватися у рамках міжнародних організацій або безпосередньо між державами.

Водночас розвиток інтернету і кіберпростору безпосереднім чином впливає на трансформацію традиційної дипломатії і провокує пошук ефективних способів регулювання не лише такого впливу, але й самої кібердипломатії як нового феномену міжнародних відносин. Дослідник та колишній дипломат Великої Британії у Лівані Том Флетчер зазначає, що першим зафіксованим фактом застосування е-дипломатії є електронний лист між главами урядів, який було надіслано 4 лютого 1994 року прем'єр-міністром Швеції Карлом Більдтом президенту США Біллу Клінтону. Більдт привітав Клінтона зі скасуванням ембарго проти В'єтнаму і додав у своєму листі, що Швеція є однією з провідних країн у сфері технологій, і це цілком доречно, щоб Швеція була однією з перших, хто використовує інтернет для політичних контактів і комунікацій по всьому світу [6].

На наш погляд, у системі традиційної дипломатії її цифрова частка, яку називають кібердипломатією, стає дедалі виразнішою. Вона не лише розширює можливості дипломатії за рахунок цифрових інструментів, таких як вебсайти, соціальні мережі тощо, але й набуває ознак цілком самодостатньої одиниці для виконання дипломатичних завдань.

Такої ж думки дотримуються професор університету Антверпену Ян Майлісен та професор університету Лафборо Брайан Гокінг [9]. Проте наявні методи цифрової дипломатії видаються недостатніми для забезпечення повноцінного регулювання кіберпростору.

Зазвичай кіберпростір розглядають як загальне благо людства. Однак глобальне поширення цифрових технологій зумовлює не менш глобальні ризики. Аби їх мінімізувати, система має працювати за певними правилами. Недарма НАТО ще у 2016 році, розуміючи зростання ризиків, визначило кіберпростір як окрему сферу проведення операцій [12]. На наш погляд, це підкреслює

важливість кіберпростору і необхідність його регулювання на наднаціональному рівні задля безпеки. У звіті «Глобальні ризики», опублікованому Світовим економічним форумом у 2024 році, йдеться про те, що штучний інтелект збільшить можливості ведення кібервійн, дозволяючи автономно втручатися у мережі та цифрову інфраструктуру з непередбачуваними наслідками [15].

Вирішити проблему регулювання кіберпростору намагаються як наднаціональні структури - НАТО, ООН, ЄС, так і окремі країни, зокрема КНР і США. У 2020 році в ЄС затвердили стратегію кібербезпеки, спрямовану на захист глобального інтернету, європейських цінностей і фундаментальних прав кожного [14]. У 2022-му ООН видала 11 настанов щодо відповідального поведіння держав у кіберпросторі [16]. Того ж року США презентували Національну стратегію з кібербезпеки, у якій йдеться про план досягнення кращого вільного, відкритого, безпечного і процвітаючого світу [13]. У 2023 році КНР затвердила урядовий документ «Верховенство права в Китаї у кіберпросторі», де роз'яснюються основні принципи регулювання кіберпростору [3].

Дослідники Амель Аттатфа, Карен Рено та Стефано Де Паолі вважають, що кібердипломатія зародилась у 2007 році, коли РФ здійснила масовану кібератаку на Естонію, паралізувавши її держструктури [1]. Натомість ми переконані, що це сталося щонайменше на сім років раніше, у 2000 році, під час Кібер Інтифади — масштабної кібератаки пропалестинських угруповань на державні установи Ізраїля [10]. Такого висновку щодо іншого моменту зародження кібердипломатії доходимо з тої позиції, що акторами міжнародних відносин, на нашу думку, є не лише держави, а й організації, угрупованні, корпорації, окремі лідери тощо.

У науковій царині вивчення кібердипломатії перебуває у зародку. Перша доповідь про неї датована 2010 роком. Її підготували дослідники з East-West Institute. У статті, зокрема, сказано, що завдяки кібердипломатії світ навряд чи позбудеться кордонів, однак прибирає чимало бар'єрів під час контактів [7].

Ми вважаємо, що для ефективного регулювання міждержавних відносин необхідно запровадити інститут кібердипломата і чітко визначити поняття кібердипломатія. Професори Андре Баррінья і Томас Ренар Егмонт визначають кібердипломатію як «дипломатію в кіберпросторі або, іншими словами, використання дипломатичних ресурсів і виконання дипломатичних функцій для забезпечення національних інтересів щодо кіберпростору» [2]. Ширше визначення дає Джордж Крістоу, професор із європейської політики та безпеки Ворикського університету. На його погляд, кібердипломатія — це продовження дипломатії в цілому, яка зазнала значних змін упродовж років, щоб адаптуватися до нових викликів і вирішувати нагальні проблеми нашого часу, такі як зміни

клімату та освоєння космосу, у досі мінливому постліберальному та все більш хаотичному світі [4]. Ми вважаємо, що кібердипломатія — це регулювання відносин у кіберпросторі між різними акторами міжнародних відносин, таких як держави, транснаціональні корпорації, міжнародні організації, політичні рухи, окремі лідери, метою якого є вирішення та врегулювання кіберзагроз, кібератак та кібервоєн методами дипломатії. Для досягнення цієї мети держави разом із ООН мають виробити спільні підходи регулювання відносин у кіберпросторі за допомогою кібердипломатії.

Окремі країни, а також об'єднання країн уже мають напрацювання у цій сфері, зокрема Євросоюз і США [11, 5], де дуже серйозно підходять до регулювання кіберпростору в системі міжнародних відносин.

Отже, у найближчі роки кібердипломатія ставатиме дедалі важливішою складовою розвитку дипломатичних відносин між державами та недержавними акторами міжнародних відносин. Вирішення проблем та загроз кіберпростору під егідою міждержавних організацій допоможуть побудувати більш стійкий світ.

Список використаних джерел:

1. Attatfa A., Renaud K., De Paoli S. Cyber Diplomacy: A Systematic Literature Review. *science direct*. 2020. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877050920318317?ref=pdf_download&fr=RR-.
2. Barrinha A., Renard T. 13. Barrinha A. Cyber-diplomacy: the making of an international society in the digital age. URL: https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2018/01/Barrinha-Renard-Cyberdiplomacy_GlobalAffairs.pdf?type=pdf.
3. China's Law-Based Cyberspace Governance in the New Era" (hereinafter the "White Paper"). : of 03.03.2023. URL: http://www.gov.cn/zhengce/2023-03/16/content_5747005.htm.
4. Christou G. Cyber Diplomacy: From Concept to Practice. 2024. URL: https://ccdcoe.org/uploads/2024/06/Tallinn_Papers_Cyber_Diplomacy_From_Concept_to_Practice_Christou.pdf.
5. Cyber Diplomacy Act of 2021 : H.R.1251 of 22.11.2021. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/1251/text#toc-H1CE9758CD6CF4F23B53095D84F4BABBB>.
6. Fletcher T. Fletcher T. From E-mail to E-nvoys. *Tom Fletcher Global*. 2015. URL: <https://tomfletcher.global/articles/details/40>.
7. Gady F. Russia, the United States, and Cyber Diplomacy: Opening the Doors. URL: <https://www.eastwest.ngo/idea/russia-united-states-and-cyber-diplomacy-opening-doors>.
8. History of diplomacy. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/diplomacy/History-of-diplomacy>.

9. Hocking B., Melissen J. Digital Diplomacy in the Digital Age. *Clingendael Institute*. 2015.
URL: https://www.researchgate.net/publication/309012711_Digital_Diplomacy_in_the_Digital_Age.
10. Israel under cyber attack.
URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/992879.stm.
11. La cyberdiplomatie dans L'Union Européenne. 2020. URL: https://livecasts.s3-eu-west-1.amazonaws.com/cd_booklet_fr.pdf.
12. L'OTAN et la compétition stratégique dans le cyberspace : of 01.11.2023.
URL: <https://www.nato.int/docu/review/fr/articles/2023/06/06/lotan-et-la-competition-strategique-dans-le-cyberspace/index.html>.
13. National Security Strategy : of 08.03.2022.
URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/11/8-November-Combined-PDF-for-Upload.pdf>.
14. New EU Cybersecurity Strategy. 2020.
URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2391.
15. The Global Risks Report 2024. The World Economic Forum, 2024. 124 p.
URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf.
16. The UN norms of responsible state behaviour in cyberspace. 2022.
URL: <https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2022/03/The-UN-norms-of-responsible-state-behaviour-in-cyberspace.pdf>.

Перший науковий керівник: Романюк Олександр Іванович, професор кафедри міжнародних відносин і політичної філософії, доктор політичних наук, професор.

Другий науковий керівник: Кузь Олег Миколайович, завідувач кафедри міжнародних відносин і політичної філософії, доктор політичних наук, професор.

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ США

Нікітіна Юлія Євгеніївна,
студентка 4-го курсу групи УМІ-41 ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
nikitina2021umi12@student.karazin.ua

Цифрова дипломатія Сполучених Штатів Америки (далі — США) є ключовим інструментом для зміцнення національної безпеки, підвищення конкурентоспроможності на світовій арені та розвитку інноваційних технологій, таких як штучний інтелект (AI), великі дані й кібербезпека. Ця дипломатія